

ЗМІСТ

Передмова 5

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи формування фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту 9

1.1. Фізична культура як феномен соціокультурного розвитку особистості майбутнього фахівця у процесі фізкультурної освіти 9

1.2. Методологічні засади формування фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту 20

1.3. Характеристика сутності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту 29

Питання для самоперевірки 36

Література до розділу 1 38

Розділ 2. Педагогічна система формування фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту 44

2.1. Структура і зміст фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту ... 44

2.2. Модель педагогічної системи формування фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту	56
2.2.1. Функції фізичної культури та види діяльності фахівця фізичного виховання та спорту	57
2.2.2. Концептуальна модульна модель формування фізичної культури особистості фахівця	61
2.2.3. Структурно-функціональна модель формування фізичної культури особистості фахівця у процесі професійної підготовки	67
<i>Питання для самоперевірки</i>	79
<i>Література до розділу 1</i>	80
Короткий термінологічний словник	84

П Е Р Е Д М О В А

Концептуальні положення щодо змісту і організації професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах базуються на засадах Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Національної доктрини розвитку освіти, Болонської декларації Євросоюзу, рекомендаціях ЮНЕСКО, які наголошують на необхідності фундаменталізації, неперервності, диверсифікації й гнучкості, прогностичності, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості фізкультурної освіти.

Розширення й оновлення освітянського діапазону вимагає створення системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, спрямованої на підвищення кваліфікації, професійної компетентності, конкурентоспроможності відповідно до зростаючих умов на ринках праці. Винятково важливого значення набуває професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах, де забезпечується не тільки спрямування навчально-виховного процесу на озброєння майбутніх фахівців спеціальними знаннями, уміннями і навичками, а й розвиток професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця, її інтелектуального потенціалу, можливостей,

інтересів, нахилів, мотивів і ціннісних настанов, що складає основу фізичної культури особистості фахівця.

У теорії та методиці фізичної культури накопичений значний науково-теоретичний досвід щодо структури і функцій фізичної культури фахівців фізичного виховання та спорту, пов'язаний з професійною освітою: обґрунтовано теоретико-методологічні основи розвитку фізичної культури особистості (В. Бальсевич, М. Віленський, Е. Вільчковський, Т. Круцевич, Л. Матвеев, Л. Лубишева, Ю. Ніколаєв, Б. Шиян); глибоко висвітлені теоретичні й дидактичні основи спеціальної фізкультурної освіти майбутніх фахівців (Ю. Брискін, В. Платонов, Ю. Шкретій); розроблена технологія особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах (А. Барабанов, В. Завадський, О. Куц, Л. Сущенко).

Українські дослідники активно розробляють систему професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, зокрема, формування їхньої фізичної культури (О. Вацеба, Е. Вільчковський, О. Демінський, В. Завадський, О. Куц, Л. Сущенко, В. Платонов, О. Тимошенко, Б. Шиян, Ю. Шкретій). На сьогодні існують значні розбіжності: між практикою фізкультурної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищій школі та її результативністю в опануванні цінностями фізичної культури на особистісному рівні; між зростаючими вимогами до якості педагогічного процесу з фізичної культури у вищому навчальному закладі й не розробленістю педагогічних умов і засобів його забезпечення; між об'єктивною потребою педагогічної практики у формуванні в майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту на особистісному рівні фізичної

культури й недостатній теоретичній та методичній обґрунтованості даного процесу.

Пропонований навчально-методичний посібник за своїм змістом спрямований на інтеграцію теоретичних знань і рухових умінь у високий рівень фізичної культури особистості, де набуті знання, уміння й навички забезпечують особистий смисл діяльності фахівців фізичного виховання та спорту. В основу змісту посібника покладено духовно-фізичну сутність фізичної культури в єдності її соціокультурного і соматопсихічного компонентів при ведучій ролі першого. Це сприяє професійно-особистісному саморозвитку студентів, опануванню цінностям фізичної культури як основи збереження і зміцнення здоров'я, здорового способу життя, фізичного й професійного вдосконалення.

Зміст першого розділу посібника знайомить майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту з теоретико-методологічними основами формування фізичної культури особистості.

У другому розділі подано педагогічну систему формування фізичної культури особистості майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, розглянуто її структуру і зміст; побудовано модель формування фізичної культури особистості фахівця у процесі його професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Посібник містить короткий тлумачний словник основних понять, які необхідно знати майбутнім фахівцям фізичного виховання та спорту щодо розуміння фізичної культури особистості. Вживання лексики, якою оперує сучасна теорія і методика фізичної культури, підвищить результативність засвоєння понять, поліпшить осмислення студентами фізичної культури особистості.

Таким чином, навчально-методичний посібник розрахований на викладачів вищої школи, студентів, вчителів фізичного виховання, з основ безпеки життєдіяльності, валеології, тренерів з обраного виду спорту, фахівців з фізкультурно-оздоровчої роботи, фізичної реабілітації, менеджменту й управління фізичним вихованням та спортом, прикладного фізичного виховання та спорту.

Теоретико-методологічні основи формування фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту

1.1. Фізична культура як феномен соціокультурного розвитку особистості майбутнього фахівця у процесі фізкультурної освіти

Розгляд феномену фізичної культури вимагає звернення до поняття «культура» на міждисциплінарному рівні з використанням даних різних наук. У енциклопедичному словнику поняття «культура» трактується як «історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, що виявляється у типах і формах організації життя і діяльності людей, а також у створених ними матеріальних і духовних цінностях» [41, с. 325]. Особливий інтерес в контексті нашого розгляду уявляє включення у склад культури людських здібностей, сили, які реалізуються в діяльності, що включає знання, вміння, навички, фізичний, моральний, естетичний розвиток суб'єкта.

У філософському словнику поняттю «культура» надається наступне визначення: «У широкому смислі

культура є сукупність виявів життя, досягнень й творчості народів або групи народів. Культура, яка розглядається з точки зору її змісту, розпадається на різні галузі, сфери: вдачу і звички, мову і письменність, характер одягу, поселень, роботи, виховання, громадсько-політичний устрій, наука, техніка, мистецтво, релігія, всі форми виявлення об'єктивного духу народу» [41, с. 329]. Представники філософії відзначають, що з часом поняття «культура» постає синонімом інтелектуального, розумного, морального, естетичного вдосконалення людини в ході її історичної еволюції. Дослідники відзначають, що поняття «культура» є складним, оскільки позначає «цілісність, органічне поєднання багатьох сторін людської діяльності; проблеми культури у власному смислі виникають уже тоді, коли організовано побут, мистецтво, наука, особистість й суспільство» [40, с. 920].

Відзначаючи міждисциплінарний характер феномену культура, В.Андрущенко вказує, що «представники педагогіки, психології, соціології, естетики, аксіології, семантики вивчають як окремі сторони, так і аспекти, грані, властивості культури та різні форми її буття – наука, система освіти, масові комунікації, різні культурні процеси – форми управління, обслуговування, спілкування людей» [2, с. 25].

У контексті нашого розгляду поняття «культура» значний інтерес представляє її поділ на матеріальну й духовну. При цьому матеріальна культура характеризує життя суспільства і матеріальне виробництво з точки зору її впливу на розвиток людини, розкриває його можливості – це культура праці й матеріального виробництва, культура відношення до власного тіла, фізична культура. Даний вид культури характеризує діяльність людини

з точки зору її впливу на можливість застосування творчих сил і здібностей, розвиток людини.

На відміну від матеріальної духовна культура багатоаспектна і включає в себе пізнавальну, інтелектуальну, філософську, моральну, педагогічну, релігійну, художню й інші різновиди.

Розгляд різних підходів до вивчення культури як системи вимагає визначення її різних функціональних елементів, які характеризують процес культурної діяльності, а також різні її аспекти і сторони. Будучи багатогранною, структура культури складається із системи освіти, науки, мистецтва, моральності, політики, права, релігії, які взаємодіють. Складна й багаторівнева структура культури обумовлює різновиди її функцій, що здійснюються в житті людини й суспільства [2]:

- людинотворчу (засвоєння людиною певної суми знань, норм, цінностей дозволяє виховувати і здійснювати різні види життєдіяльності в суспільстві);
- інформаційну (культура виступає єдиним способом передавання соціального досвіду);
- пізнавальну (гносеологічну), концентруючи у собі соціальний досвід, культура набуває здатності накопичення знань про світ;
- регулятивну, нормативну (регулювання різних видів суспільної й особистої діяльності людей);
- аксіологічну (будучи системою цінностей, вона формує в людини потреби і орієнтації).

Представлені функції культури пояснюють наявність множини її визначень.

Міждисциплінарний розгляд поняття «культура» дозволяє перейти до розгляду базового поняття «фізична культура» та ряду корелюючих понять – «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість».